

Manisa'nın Kısa Tarihi

MANİSA

Manisa dolaylarının M.Ö. III. bin yılda birçok yerleşime sahne olduğunu son yıllarda gerçekleştirilen araştırmalar ortaya koymuştur. Plinius, Magnesia'nın 'Sipyleum' diye adlandırıldığını, ama daha önceleri 'Tantalıs' denildiğini belirtmiştir. Tantalıs kenti ile mitolojik kişiliği ve tarihsel kimliği örtüşen Kral Tantalos adı arasında bir bağ kurulabileceği üzerinde duruluyor. Tantalos, kızı Niobe, oğlu Pelops mitolojik kişilikleri ile karşımıza çıkıyor. Niobe / Ağlayan Kaya doğal anıtını, Pelops Tahtını Spil Dağı'nda görebiliriz.

Antik Çağ yazarlarından Aristoteles ve Cicero'nun anlatımlarına bakılırsa, Tantalıs kentinin bir yer sarsıntısıyla yıkıldığını, sular altında kaldığını, yerine Sipylos kentinin "Sipylos yanındaki Magnesia" yani 'Magnesia ad Sipyllum' kentinin kurulduğunu görüyoruz.

Magnesia; Lidya, Pers, Makedonya (Büyük İskender ve Diadokhlar devirleri), Pergamon (Bergama),

Roma ve Bizans egemenliği altında kalmıştır. Manisa dolaylarında Hititlerin ve Friglerin etkisi görülmüştür. Manisa'nın Akpınar mevkiindeki Kaya kabartması da Hititlerden günümüze kalan bir kanıt gibi yüzyıllardır durmaktadır.

Ayrıca yine bölgedeki Kaya mezarlarının varlığı, Frig etkisinin buralara uzandığını gösteriyor. Manisa, Saruhan Bey tarafından 1313 yılında Bizanslılardan alınmış, Türk egemenliğinde seçkin bir şehir konumuna yükselerek varlığını sürdürmüştür. Saruhanoğulları Beyliği'nin başkenti olarak tarih sahnesine yeni bir kimlikle çıkmıştır. Özellikle Saruhanoğlu İshak Bey dönemindeki başkent Manisa, anıtsal yapılarla donatılmıştır.

Manisa 1410 tarihinde Osmanlı Devleti topraklarına katılmıştı. Osmanlılar Dönemi Manisa'sı Sancak merkezi olarak adını duyurmuş, 1437 – 1595 tarihleri arasında Osmanlı şehzadeleri tarafından yönetilmiştir. Ünlü padişahlardan II. Murad, Fatih, Kanuni, II. Selim, III. Murad, III.

Niobe Ağlayan Kaya

Saruhan Bey Türbesi

Manisa Valiliği ve Spil Dağı

Mehmed Saruhan Sancakbeyi olarak görev yaptıktan sonra buradan tahta çıkmışlardır. Bu dönem kent anıtsal yapılarla süslenmiş, Batı Anadolu'nun en önde gelen siyaset, eğitim ve kültür odağı durumuna gelmiştir. Bundan dolayı da şehir "Şehzadeler Şehri" sanıyla anılmıştır.

Manisa, 25 Mayıs 1919'da Yunanlıların işgaline uğramış, tarihin en karanlık ve acı günlerini yaşamıştır. Kurtuluş Savaşı'nda kaçan düşman tarafından ateşe verilen yerleşimlerden biri olmuştur. 8 Eylül

1922’de kurtarıldığında kent adeta bir “yangın yeri” görünümündeydi. Bu arada Alaşehir, Salihli, Ahmetli ve Turgutlu ilçe merkezleriyle ya-

kın köylerin de yakılıp yıkıldığını belirtmeliyiz. Cumhuriyet ile birlikte, Manisa da yeni tarihi süreçteki yerini almıştır. 1923 yılında bütün

mutasarrıflıkların vilayet sayılması üzerine Saruhan Sancağı da vilayet kimliğini almış, 1927’de ‘Saruhan’ adı ‘Manisa’ olarak değiştirilmiştir.

Yangın Sonrası Manisa Genel Görünüm

Yangın Sonrası Manisa Genel Görünüm

Yangın Sonrası Hükümet Konağı

ANTİK KENTLER VE ÖREN YERLERİ

İnanç Turizmi

“Şehzadeler kenti” olarak anılan Manisa, Osmanlı’dan günümüze taşıdığı kültürel kimliğinin yansıması olan camileri, türbeleri ve kiliseleri ile inanç turizminin de önemli merkezlerinden biridir. Zengin tarihsel birikimiyle süslü sokaklarında yer alan camiler mimari yapılarıyla hayranlık uyandırırken, il sınırlarında yer alan kiliseler de yerli ve yabancı turistlerin ilgi odağıdır.

Ayrıca İncil’in vahiy bölümünde adı geçen, Hristiyanlığın batıya doğru yayılmasında önemli katkıları olan ve

Tarihi ve Kültürel Turizm Değerleri

Sardes Artemis Tapınağı

Yedi Kiliseler adıyla anılan, Ege Bölgesi’ndeki yedi kiliseden üçü Sardes, Thyateira ve Philadelphia Manisa’da bulunur. Bu üç kilise ve Museviliğe ait en eski ibadethanelerden biri

olan Sardes Sinagogu ile Manisa merkezdeki Ulu Camii, Sultan Camii ve Muradiye Camii inanç turizmi kapsamında ziyaret edilen eserlerdir.

Sardes (Sart / SALIHLI)

Antik Sardes kentindeki kazılar sonucunda ortaya çıkarılan mimari yapılar, sinagog ile gymnasium’dur. Sinagog M.S. 3. yüzyılda inşa edilmiş” eşsiz güzellikte bir yapıdır.” Gymnasium, sinagog’un yanında-

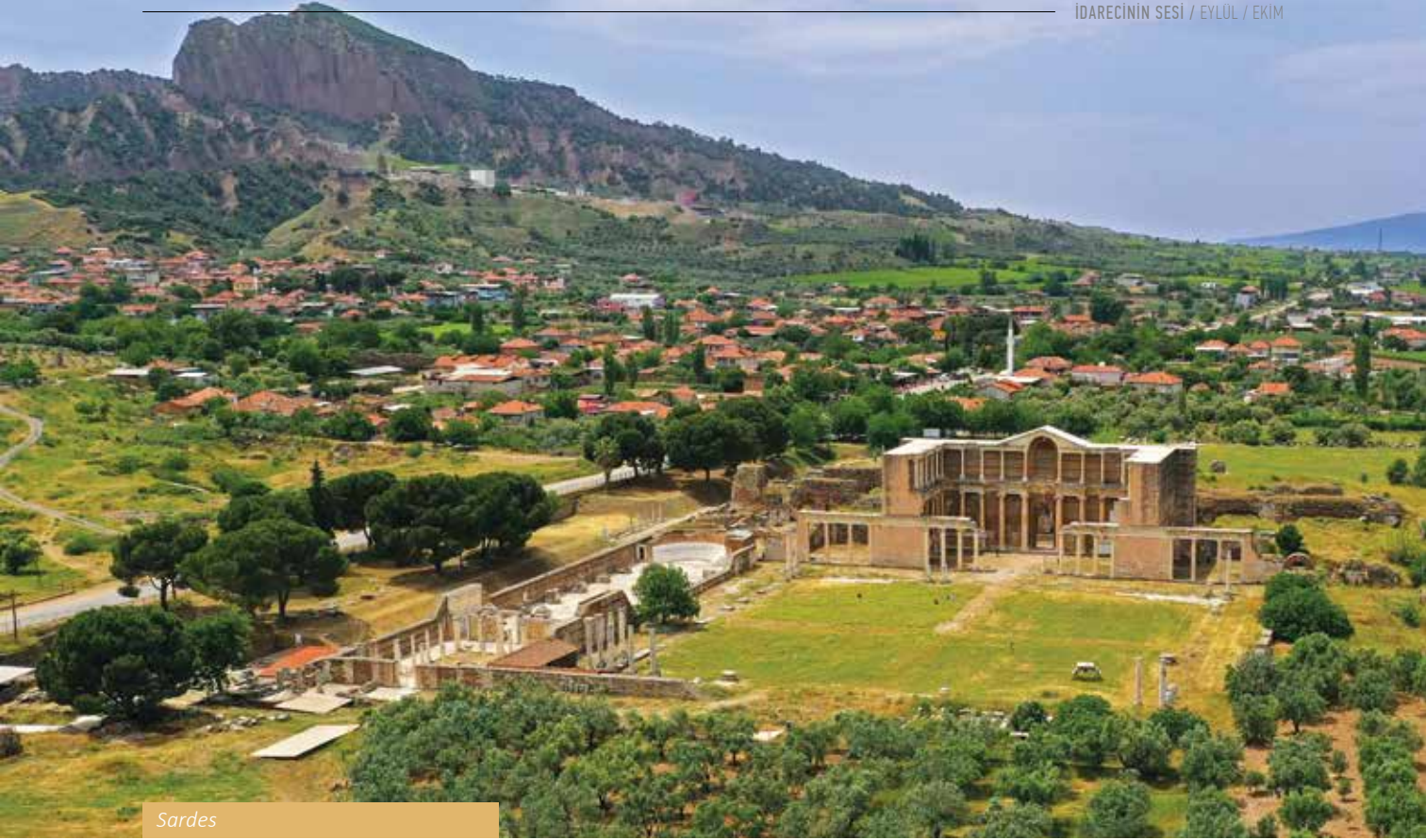

Sardes Sinagog

Sardes Gymnasium

Sardes

dır. Sinagogla kuzeyde birleşen alan gymnasium'un palaestrası (güneş okulu)'dır. Gymnasium'un süslü doğu cephesinin M.S. 3. yüzyılın başında inşa edildiği anlaşılmaktadır. Bu iki yapının kenarı boyunca uzanan kemerli dükkanlar Bizans dönemine tarihlenmektedir. Gymnasium'un karşısında "Bronzlu Ev" olarak adlandırılan büyük bir yapı yer almaktadır. Bu yapı, Tmolos (Bozdağ) Dağı'nın sırtları ile eski Lidya merkezinin arasında olup antik çağın en göz alıcı yapılarından biridir. Artemis Tapınağı sunağı'nın M.Ö. 300 yıllarında inşa edildiği belirtilmektedir. Lidya Krallığı'nın başkenti olan Sardes Kenti, M.Ö. 6. yüzyılda Persler'in Lidya Krallığı'na son vermelerinden sonra bir Pers merkezi haline gelmiştir. Hellenistik ve Roma döneminde de önemini koruyan, Bizans döneminde önemli bir piskoposluk merkezi haline gelen kent, Salihli yakınındaki Sart

kasabası ile adını günümüzde de yaşatmaktadır. Lidya soylularının mezarlarının bulunduğu "Bintepe" bölgesi, büyüklü - küçüklü onlarca tümülüsün bulunduğu alanlardır. Tapınağın arkasında M.S. 400 yıllarında yapıldığı tahmin edilen küçük kilise, ilk yedi kiliseden birisidir.

Thyateira (Akhisar)

Akhisar İlçesi, tarihi erken bronz çağına kadar inen antik Thyateira kentinin üzerine kurulmuştur. Antik çağda bir dokumacılık merkezi olduğu anlaşılan kent, bölgedeki yolların kesiştiği bir noktada ol-

Sardes Artemis Tapınağı

Akhisar Thyateira

Akhisar Thyateira

Aigai Antik Kenti

ması bakımından askeri ve ticari açıdan da önemliydi. Hristiyanlığın ilk çağlarına ait yedi kiliseden Thyateira Kilisesi'nin bulunduğu yer olarak da ziyaret edilen ken-

tin Tepe Mezarlığı adıyla anılan semtin yapılan kazılarda çıkan kalıntıları görülebilir. Akhisar dinsel turizm açısından önemli bir potansiyel taşımaktadır.

Alaşehir - St. Jean Kilisesi Örenyeri

Aigai Antik Kenti

Manisa kent merkezine 49 km. uzaklıktaki Yunt Dağı Köşeler Köyü sınırları içerisinde. Denizden 360 metre yükseklikte, volkanik bir tepenin üzerine kurulmuş olan ve "Ege" adını taşıyan Aigai, bir Aiolis ken-tidir. Antik Çağda Batı Anadolu'nun Edremit ve İzmir Körfezi arasındaki kıyı kesimine Aiolis deniliyordu. Aiollerin Batı Anadolu kıyılarına gelmeleri aşağı yukarı M.Ö. 1100 yıllarına rastlar. Kent en parlak dönemini Pergamon (Bergama) Krallığı döneminde yaşamıştır.

Philadelphia (Alaşehir)

Manisa ili, Alaşehir ilçe merkez sınırları içinde bulunan kentin büyük bölümü modern yerleşmenin altında kalmıştır. Pergamon krallarından II. Attalos Philadelphos tarafından kurulan Philadelphia, Roma döneminde, tapınaklarının ve kentte yapılan festivallerin çokluğundan dolayı "Küçük Atina" diye anılmıştır. Bizans döneminde önemini koruyan kent, bu dönemde sağlam bir surla çevrilmiştir. Kentin en görkemli anıtlarından birisi de, sadece üç payesi korunmuş olan Aziz Jean Kilisesi'dir. 6. yüzyılda yapılmış olan bazilika, sonraki dönemlerde de onarımlar geçirmiştir.

Bintepe Tümlüleri

Bintepe Tümlüleri

Sardes yakınında, Salihli kent merkezinin kuzeybatısında, Marmara (Gygaie) Gölünün güney kıyısındaki alanda Lidya kral ve kral ailesinden gelenlerin mezarları bulunmaktadır. Bintepe denilen bu tümlüsler, Anadolu'daki benzerlerinin en büyüğüdür. Anadolu'nun piramitleri olarak da anılırlar. Bu mezarlıktaki irili ufaklı 150 kadar tümlüsün üçünün krallara ait olduğu sanılmaktadır. Mezar odaları taştan inşa edilmiş, büyük çoğunluğu daha önceden soyulmuş 1154 mezar açılmıştır. Bazı mezarlar iki odalı, nadiren de üç odalıdır. Krallara ait olanların çapı 355 metre, yüksekliği 61 metreyi bulmaktadır.

Lidya Parası

MÖ.7'nci yüzyılda Anadolu'nun batısında egemen olan Lidyalılar ticari alandaki başarılarıyla ünlenmiş zengin bir medeniyettir. Başkenti bugün Manisa sınırları içerisinde yer alan Sardes olan uygarlığın sınırları Kral Giges zamanında Kızılırmak'a kadar uzanır. Yine bu dönemde giderek gelişen ticari faaliyetlerde "karşılıklı değişim" sistemi yerine ticarette kullanılan para ortaya çıkar. Bu madeni külçeler, yumurta şeklinde,

Lidya Parası

Manisa Kalesi

kenarları yassı ve eşit büyüklüktedir. Altın, gümüş, nikel ve tunç gibi çeşitli metal karışımlarından üretilen bu külçeler, ticarete, yeni değişim aracı olarak kullanılmaya başlanır. Külçelerin oluşturulmasında kullanılan bu metallerin, başkent Sardes şehri içinden de geçen ve sularında altın aktığı bilinen "Paktalos ırmağı" kıyısında yaşayan Lidyalıların, bu ırmağa serilen koyun postlarını, akşam olup geri alıp taradıklarında elde ettikleri altın parçaları olduğu sanılmaktadır. Bu paranın kullanımı ayrıca Herodot tarafından kayıt altına alınmıştır.

Manisa Kalesi

Manisa kent merkezinin hemen güneyinde yükselen Spil Dağı (Manisa Dağı)'nın kuzey yamacında kalıntıları görülen Manisa Kalesi, "İç Kale" ve "Dış Kale" olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Hellenistik Dönemde kentin Akropolü olan Sipylos Dağı üzerinde bir kale bulunuyordu. M.S. 17 depreminde kalenin de yıkıma uğradığı sanılmaktadır. Bizans Döneminde iç kalenin (Sandikkale) önemli derecede yenilediği, dış surla çevrildiği anlaşılmaktadır. Saruhanoğulları kaleyi onarıp kullanmışlardır. Dış kalenin içinde kalıntıları bulunan Kale Mescidi Saruhan Bey tarafından yapılmıştır. Manisa kalesinin Osmanlılar Döneminde de onarımdan geçirildiği anlaşılmaktadır.

Yoğurtçu Kalesi

Manisa kent merkezine 20 km. uzaklıktaki Uzunburun köyü yakın-

Yoğurtçu Kalesi

larındadır. Bizanslılar tarafından 12. yüzyıl sonu ile 13. yüzyılın başlarında, Türk akınlarına karşı yapılmış "Neokastron"lardan birisi olduğu belirtilmektedir. Yoğurtçu kale, iç kale ve bunu doğu, batı ve güney yönden çevreleyen dış surlardan oluşmaktadır.

CAMİLER VE KÜLLİYELER

Ulu Camii ve Külliyesi

Saruhanogulları Beyliği'nin en önemli yapılarındandır. Muzafereddin İshak Bey tarafından 1366 yılında Mimar Emet Bin Osman'a yaptırılmıştır. Manisa Ulu Camii, Beylikler Dönemi'nin en önemli ve ilgi çekici cami planı olarak gösterilmektedir. Spil Dağı kuzey eteğinde kurulan külliye; cami, medrese, türbe ve kuzeydoğusundaki hamamdan oluşmaktadır.

Tek minareli olan caminin hakiki künde-kari tekniği ile yapılmış olan minberi Beylikler Dönemi Türk ahşap oymacılığının şaheserlerinden biridir. Minber Manisa Müzesinde korunmaktadır.

Ulu Camii

Sultan Camii

Muradiye Camii

İvaz Paşa Camii

“Fethiye Medresesi” adıyla anılan medrese, caminin batı bitişiğinde tek eyvanlı, iki katlı olarak camiden on yıl kadar sonra aynı mimar tarafından yapılmıştır. Cami ile medrese arasındaki geçidin güney duvarında açılan bir kapıyla girilen türbede bulunan dört sandukanın İshak Çelebi ve ailesine ait olduğu sanılmaktadır.

Ayşe Hafsa Sultan Camii ve Külliyesi

Yavuz Sultan Selim Han'ın eşi, Kanuni Sultan Süleyman'ın annesi Hafsa Sultan Manisa'da bir külliye yaptırmıştır. Sultan Cami (1522), Medrese, İmaret, Hankah, Sıbyan Mektebi, Hafsa Sultan'ın sağlığında yapılmıştır. Ölümünden sonra oğlu Kanuni Darüşşifa ile bir hamam yaptırarak külliye tamamlattır. Külliye mimarı Ser Mimar Acem Alisi'dir. Külliye 1522-1539 yılları arasında tamamlanmıştır. İmaret ve hankah onarımdan geçirilmediği için sonraları yıkılmıştır.

Cami 16. yüzyıl Osmanlı mimarisinin ildeki en önemli örneklerindedir. Ünlü Mesir Macunu'nun halka saçıldığı cami olması sebebiyle halk arasında Mesir Camii adıyla da anılmaktadır.

Muradiye Camii ve Külliyesi

Saruhan Sancağı'nda on üç yıl şehzade olarak bulunduktan sonra Osmanlı tahtına çıkan III. Murad tarafından yaptırılmıştır. Caminin tasarımı Mimar Sinan'a aittir. Yapımına 1583'te başlanmıştır. Mimar Mah-

mud Ağa inşaatla görevlendirilmiş, onun beklenmedik ölümü üzerine yerine Sedefkâr Mehmed Ağa getirilmiştir. Caminin yapımı iki yıl sürmüştür. Manisa Muradiye Camisi, Mimar Sinan'ın Ege Bölgesi'nde bilinen tek eseridir. Muradiye Külliyesi 1592 tarihinde tamamlanmıştır.

Külliye'nin en gösterişli bölümünü oluşturan kesme taştan yapılmış ters T planlı cami, klasik Osmanlı mimarisinin en zarif örneklerinden biridir. Medrese, klasik Osmanlı medrese plan ve şekline bağlı kalarak yapılmıştır. Giriş kapısı batı cephesinde olup revakların gerisinde kuzey, güney ve batı yönlerinde odalar yer almaktadır.

İvaz Paşa Camii

Karaköy semtinde yer alan cami, 1484 yılında İvaz Paşa tarafından yaptırılmıştır. Cami bir büyük kubbeyle örtülü ve tek minarelidir. Son cemaat yeri ise beş yuvarlak sütun üzerine oturan dört kubbe ile örtülüdür. İnşaatında kesme taş ve tuğla kullanılan caminin tuğla işçiliği önemlidir. Caminin son cemaat yerinin doğusunda yer alan mezar ise İvaz Paşa'ya aittir.

Çeşnigir Camii

Eski garaj civarındaki Esnaf Parkı'nın güney kenarında bulunan cami, 1474 yılında Fatih Sultan Mehmet'in sofracıbaşı Çeşnigir Sinan tarafından yaptırılmıştır. Enine dikdörtgen planlı, kesme taştan yapılmış, ortada bir büyük, köşeler-

Çeşnigir Camii

de ise dört küçük eliptik kubbe ile örtülmüştür. Batı bitişiğindeki kare planlı küçük kütüphane ise, 1831 yılında Karaosmanoğulları'ndan Hacı Sabri Ağa tarafından yaptırılmıştır.

Hatuniye Camii ve Külliyesi

1488 yılında II. Beyazid'in eşi Hüsnüşah Sultan tarafından yaptırılan külliye; cami, medrese, imarethane ve sıbyan mektebinden oluşmaktadır. Hatuniye camii dikdörtgen planlı, tek minareli sade bir camidir. Ana mekan, sekizgen bir kasnak üzerine oturan bir büyük ve iki yanda ise küçük kubbe ile örtülmüştür. Minaresi zikzak kırmalarla süslüdür. Yalancı künde-kari tekniği ile yapılmış olan minberi, Türk süsleme sanatlarının güzel örneklerinden biridir. Külliye'nin medrese ve imarethane bölümleri, diğer birçok eser gibi, Kurtuluş Savaşı sırasında yanıp yıkıldığından günümüze ulaşmamıştır. Gelir getir-

Hatuniye Camii

mesi amacıyla 1497 yılında da Kurşunlu Han külliyesine ilave edilmiştir.

Ayn-ı Ali Camii

Tek kubbeli kübik bir yapıdır. Üç sivri kemer açıklığı olan son cemaat yeri kubbelerini taşımaktadır. Minaresi kuzeydoğu köşesinde. Tuğla malzeme kullanılarak yapılmıştır. Minberi taştan yapılmış basit bir minberdir. Yuvarlak kemerli bir niş halindeki mihrabın taç kısmı kabartma barok desenlerle süslenmiştir.

Mevlevihane

Spil Dağının kuzey eteklerinde 1369 yılında İshak Çelebi tarafından yaptırılmış olan Mevlevihane, projesi Mimar Emet Bin Osman'a ait bir tekkedir. Ortadaki kubbeli semahanenin güneyine sivri tonozlu geniş bir ana eyvan eklenip tekkenin mescit kısmı oluşturulmuştur. Giriş eyvanında iki katlı bir düzen uygulanmış üst kat musiki icra yeri olarak kullanılmıştır. Yapılışından bu yana birçok onarım geçirmiştir.

Ayn-ı Ali Camii

HAN, TÜRBE VE DİĞER ZENGİNLİKLER

Kurşunlu Han

1488 yılında Sultan II.Bayezid'in hanımı Hüsnüşah Sultan tarafından Hatuniye Camii'siyle birlikte külliye olarak yaptırıldığı sanılmaktadır.

Şehzadeler Belediyesi tarafından 2015 yılında Restorasyonu yapılan Tarihi Kurşunlu Han Millet Kiraathanesi, Kültür ve Sanat Merkezi olarak hizmet vermektedir.

Yeni Han

Manisa kent merkezinde bulunan Yeni Han, Karaosmanoğulları ailesi tarafından yaptırılmıştır. Yapının kitabesi bulunmadığından ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı tartışmalıdır. Karaosmanoğullarına ilişkin taşınmaz kültür varlıkları üzerine araştırma yapan İ.Kuyulu'ya göre, Yeni Han; Karaosmanoğulları'ndan Hacı Eyüp Ağa ya da Hacı Mehmed

Mevlevihane

Sadık bey tarafından 1805- 1862 yılları arasında yapılmıştır.

Yedi Kızlar (Gülgün Hatun) Türbesi

Karaköy semtinde yer alan türbe Gülgün Hatun tarafından yaptırılmıştır. 14. yüzyıla tarihlenen dikdörtgen planlı, tek bir kubbeyle örtülü olan türbenin sivri kemerli bir girişi vardır. Türbede bulunan yedi sanduka nedeniyle yedi kızlar adı verilen türbe aslında Saruhanoğulları'nın eşleri için yaptırılmıştır. Ön sırada bulunan üç mezardan ortada bulunanın Gülgün Hatuna ait olduğu sanılmaktadır.

Yedi Kızlar Türbesi

Kurşunlu Han

Yeni Han

Saruhan Bey Türbesi

Saruhan Bey Türbesi

Saruhan Bey'in torunu İshak Çelebi tarafından 1345 yılında yaptırılmıştır. Türbenin merkezi geniş alınlığında kitabe yeri olmasına karşın kitabesi bugün bulunmamaktadır. Türbe tek merkezi kubbeli olup, giriş bölümü yuvarlak kemerlidir. Kubbeli ana mekanın kuzeyine eklenen tonozlu giriş mahallisi ile Manisa yöresine özgü bir plan tipinin ilk örneği olmuştur. Yanındaki Saruhan Bey anıtı ile birlikte önemli bir rekreasyonel değer taşıyan türbe çok sayıda ziyaretçinin ilgisini çekmektedir. Muradiye Külliyesiyle Sultan Külliyesi arasında; Manisa'da adeta yediyüz elli yıllık Türk İslam kültürünün mührü gibi, 'sonsuz kadir bizimsin Manisa' der gibi parıldamaktadır.

Ayn-ı Ali Türbesi

Güney yönündeki sivri kemer açıklıklı kare planlı giriş mekanını kırma çatı ve alaturka kiremit kaplıdır. Bu çatı içindeki küçük kubbeyi örter. Kesme taştan yapılmış ana mekan altıgen

Kula Tapduk Emre ve Yunus Emre Türbesi

bir plan üzerine kurulmuştur. Kubbesinin dışı günümüzde kurşun görünümlü şaplı betonla sıvanmıştır.

Kula Tapduk Emre ve Yunus Emre Türbesi

Kula'ya bağlı Emre Köyünde H.954 yılına tarihlenen bir çeşme, iki harem kalıntısı ve medrese temeli günümüze kadar ulaşabilmiştir. Tapduk Emre türbesi olarak anılan yapı mimari unsurlar bakımından Manisa'daki Saruhan Bey Türbesi ile büyük benzerlikler taşımaktadır. Türbe içinde ortadaki Tapduk Emre'ye diğerleri ise aile fertlerine ait olduğu söylenen on mezar bulunmaktadır. Türbe kapısının hemen önünde Yunus Emre'ye ait mezar bulunmaktadır ve her yıl binlerce kişi tarafından ziyaret edilmektedir.

Yirmi İki Sultanlar Türbesi

Sekizgen planlı, kesme taştan yapılmış, tek kubbe ile örtülü bir bina-
dır. 15.yüzyıl sonlarında, Manisa'da

Yirmi İki Sultanlar Türbesi

sancak beyi olarak görev yapan Osmanlı Şehzadelerinin yakınları için yapılmış olan türbede, sekizi erkek, diğeri kadın ve çocuklara ait yirmi iki sanduka bulunmaktadır. Merkezi konumu, sağlam kalmış ve bakımlı durumu nedeniyle önemli bir ziyaretçi ilgisine karşı karşıyadır.

Tarihi Manisa Valilik Binası

İşgal döneminde yakılan valilik binası yerine, 1924-1925 yılları arasında dönemin Valisi Müştak Lütfü Bey tarafından yaptırılmıştır. Neo-klasik Osmanlı mimarisi stilinde yapılan bina, dikdörtgen planlı ve üç katlı olup 925 m2 bir alan üstünde yükselmektedir. Her katında 17'şer oda bulunmaktadır. Yapının kuzey cephesinin ortasındaki giriş, anıtsal bir form özelliğini taşımaktadır.

Rum Mehmet Paşa Bedesteni

Bugünkü eski çarşıda bulunan bedesten, Fatih Sultan Mehmet'in komutanlarından Rum Mehmet Paşa

Tarihi Manisa Valilik Binası

Rum Mehmet Paşa Bedesteni

tarafından, İstanbul'da yaptırılmış cami ve medreseye vakıf olarak inşa ettirilmiştir. 15.yüzyılda yapılan dik-dörtgen planlı ve tek katlı bedestenin dört yönde birer girişi bulunmaktadır.

2015 yılında Şehzadeler Belediyesi tarafından restorasyonu yapılan Rum Mehmet Paşa Bedesteni, ni-kah ve çok amaçlı salon olarak kullanılmaktadır.

Kula Evleri

Kula, sivil Osmanlı mimarisinin özelliklerini taşıyan genellikle 18. ve 19. yüzyıl yapısı evleriyle ünlü, görülme-ye değer bir açık hava müzesi gibidir. Türünün özgün örneklerini oluşturan, dar sokaklar boyunca sıralanmış evlerde, ağırlıklı olarak ahşap malzeme kullanılmıştır. Daha çok iki katlı, cumbalı ve saçakları süslemeli olan evlerin hepsinde, yüksek duvarlarla sokaktan ayrılmış birer avlu bulunur. Zemin katta mutfak, kiler ve ahır gibi mekanlar yer alır. Fırın ve tuvalet genelde avludadır. Evlerin üst katlarındaki odalardan bir ya da iki tanesi baş oda olarak ayrılmıştır. Kapı, pencere, zemin, tavan ve davlumbaz gibi ahşap unsurlarda zarif süslemeler kullanılmıştır.

Kula Evleri

Darkale Evleri

Darkale (Tarhala)

Tarihi, Bergama Krallığı dönemine kadar inen Soma'ya bağlı bu köyün eski adı Tarhala'dır. Adının Darkale olarak değiştirilmesi Selçuklular Döneminde olmuştur. Darkale 19. yüzyıl sivil mimarlık örneği set üzerine yapılmış manzaralı evleri, dar sokakları ve Kırk Oluklu Cami, Minareli Cami, Bedesteni, Hamamı ile görülmeye değer yerlerden biridir.

Darkale Evleri

Kula Evleri

Akhisar Müzesi

Akhisar Müzesi binası, 1933 yılında Ayşe Hanım tarafından Ali Şefik Bey adına hastane olarak yaptırıldı. Aynı yıl Milli Eğitim Bakanlığı'na bağışlanarak 1922 yılına kadar Ali Şefik Ortaokulu, 1994-2007 yılları arasında da Ali Şefik Öğretmen evi olarak kullanıldı. Müze 18 Mayıs 2012 müzeler gününde ziyarete açıldı. 6 yılda bitirilen Akhisar Arkeolojik ve Etnografik Müzesi, bin metrekaresi kapalı, toplam 2 bin 972 metre karelik bir alanda, 3 ayrı binadan oluşuyor. Müzede 434 arkeolojik eser, 90 adet etnografik eser, 117 adet etütlük eser toplam 541 eserin yanında, bağışlanan 410 adet arkeolojik ve etnografik eser olmak üzere bin 51 eser sergileniyor.

Akhisar Müzesi

Akhisar Müzesi

Akhisar Müzesi

16. yüzyıldan beri kutlanan Manisa'ya özgü bahar bayramıdır. Özünde Anadolu'nun yerli inanç ve düşünce ürününün günümüze ulaşan köklü bir geleneğe dönüşmüş biçimidir. Mesir geleneğinin ana ögesi Mesir Macunu'nu Halveti Şeyhi Merkez Efendi'nin icat ettiği söylenir. Yavuz Sultan Selim Osmanlı tahtına çıkınca Kefe Sancak Beyi olan oğlu Şehzade Süleyman'ı İstanbul'a çağırır, bir yıl sonra da Manisa'ya Sancak Beyi olarak gönderir. Sancağa çıkan Şehzadenin yanında annesi Hafsa Sultan da vardır. Hafsa Sultan 1522-1523 tarihinde Manisa'da Ayşe Hafsa Sultan Camisi'ni yaptırır. Ayşe Hafsa Sultan burada hastalanır ve şifa arayışı neticesinde İstanbul'dan şehre gelen Merkez Efendi'nin yapmış ol-

480 Yıllık Şifa Geleneği Manisa Mesir Macunu

duğu macunla iyileşir. Halk arasında yayılan bu olaydan sonra Ayşe Hafsa Sultan bu macunun halka da her yıl nevrüz zamanı dağıtılmasını emreder. Böylelikle Mesir Macunu saçım geleneği başlar. Bu gelenek 481 yıldır devam edegeler.

Kağıtlara sardırılan Mesir Macununun yüzyıllar boyu Ayşe Hafsa Sultan Camisinin etrafında toplanan halka saçılması, bereket ve bolluğun başlangıcını, bahar sevincinin kutlanmasını gösterir. Mesir Bayra-

mı geleneği Mesir Macunu Festivali olarak UNESCO tarafından 2012 yılında İnsanlığın Somut Olmayan Kültür Mirası olarak ilan edilmiştir.

**HAFSA SULTAN
(1479 - 19 MART 1534)**

Ayşe Hafsa Sultan Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim'in eşi, Kanuni Sultan Süleyman'ın annesidir. Ayşe Hafsa Sultan Kanuni Sultan Süleyman 1520 yılında tahta çıkınca Valide Sultan oldu. Bu sıfat ile anılmış

ilk padişah annesidir. Kanuni Sultan Süleyman'ın Manisa'daki Şehzadelik döneminde yanında bulunan Hafsa Sultan Kanuni'nin yetişmesinde önemli bir paya sahip olup Manisa'nın tarihi kültürel mirasına da önemli katkılar bırakmıştır.

MERKEZ EFENDİ

Merkez Efendi 1460 yılında Denizli'nin Buldan İlçesine bağlı Sarımahmutlu köyünde doğar. Asıl adı Musa, lakabı "Muslihuddin", Babası Mustafa Efendi'dir. İlk eğitimini babasından aldıktan sonra İstanbul'a gelerek medrese tahsili görür. Manevi bir arayış içinde Sümbül Sinan Efendi'ye bağlanır. Sümbül Efendi'nin "kudretiniz olsaydı kainatı nasıl yaratırdınız?" sorusunu "kainat öyle ahenkli ki her şeyi merkezinde bırakırdım" diye cevapladığı için Sümbül Efendi'nin kendisine "Merkez Efendi" dediği rivayet edilir. Merkez Efendi görev aldığı tekkelerde halkı irşada çalışırken, Kanuni Sultan Süleyman'ın annesi Hafsa Sultan Manisa'da inşa ettirdiği külliye için Süm-

bül Efendi'den bir halifesini göndermesini ister. Sümbül Efendi, Merkez Efendi'yi gönderir. Merkez Efendi, Manisa'da bulunduğu dönemde 41 çeşit baharattan mesir macununu hazırlar. 1524-1529 yılları arasında Manisa'da bulunduğu tahmin edilmektedir.

AKHISAR ÇAĞLAK'I

Kökeni Anadolu'nun eski kültürlerine uzanan Akhisar'a özgü bahar şenliğidir. "Akhisar Çağlak'ı" ya da "Çağlak Mesiri" olarak adını duyan bu köklü geleneği yöre halkı 553 yıldır yaşatmaktadır. Selçuklulardan Akhisar'a ilk yerleşen Taşgun Bey'in oğlu Seyh Mecdüddini İsa ile Çağlak kutlamaları ilişkilendirilmiştir. Mecdüddini İsa eğitim için Bursa'ya gider, öğrenimini tamamlayıp icazet alıp Akhisar'a döner. O sırada Akhisarlılar Şeyh İsa'yı karşılamak üzere Çağlak Deresi civarında toplanır; kurbanlar kesilir, yemekler pişirilir, eğlenceler düzenlenir. 17 gün süren eğlencelerden sonra şehre dönülür. Sonraları halk her yıl Mart ayının 21'inde (mart 9'u) Çağlak'a giderek mesire yerinde gönlünce eğlenceler düzenleyip baharın gelişini kutlamaya başlar. Günümüzde etkinlikler "Akhisar Çağlak Festivali ve Zeytin Şenlikleri" adıyla gerçekleştirilmektedir.

MANİSA TARZANI (1899-31 MAYIS 1963)

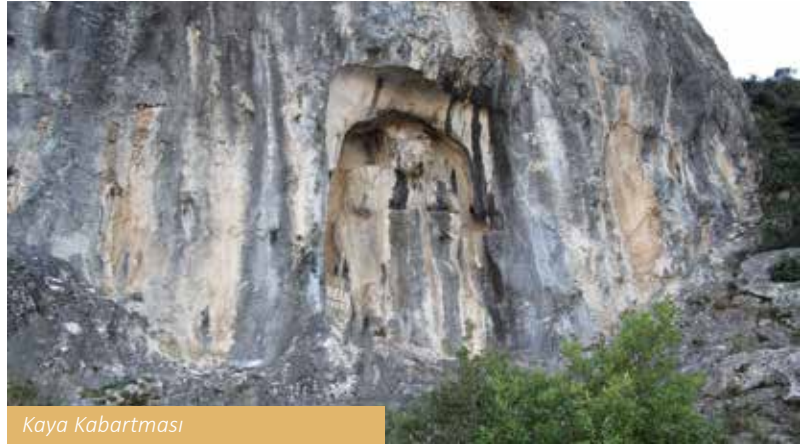
Manisa Tarzani adıyla yaygın bir üne kavuşan Ahmeddin Carlak, 1899 yılında Irak'ın Samarra kentinde doğdu. Anadolu'da Kurtuluş Savaşı'na nefer olarak katıldı; Cumhuriyet dönemi başlarında Manisa'ya geldi. Belediyede "bahçıvan yardımcılığı" görevini üstlendi; bunu yaşamı boyunca sürdürdü. Manisa'yı yeniden yeşillendirmek için var gücüyle çalıştı. Ağaç dikip yetiştirmeyi kutsal bir görev olarak algıladı. Yaz kış siyah bir şortla, ayağında lastik ayakkabıyla şehrin sokaklarında, Spil Dağı'nda dolaştı. Her öğle vaktini, Topkale'deki topu ateşleyerek, Manisalılara öğle vaktini bildirdi. Manisa ile özdeşleşti. Manisa Tarzani 31 Mayıs 1963 tarihinde gözlerini yaşama yumdu. Görkemli bir cenaze töreniyle çok sevdiği Manisa'da toprağa verildi. Doğa ve ağaç sevgisinin simgesi, çevreciliğin önderi olarak iz bıraktı. Anısına kitaplar, makaleler, şiirler yazıldı; Manisa'ya anıtları dikildi, filmi çevrildi.

NIOBE DOĞAL ANITI

Manisa Kent Merkezinde Karaköy Semtindeki Çaybaşı denilen alanda, Spil Dağının kente en yakın eteğinde bulunmaktadır. Niobe Doğal Anıtı yörede “Niobe Kayası” ve “Ağlayan Kaya” adıyla da anılmaktadır. Niobe Kayası; doğal aşınma sonucunda göz yerleri oyulmuş, yüzü pürtük pürtük kapkara kesilmiş, dalgali saçları toprağa düşmüş ağlayan bir kadını andırır. Niobe’den ilk söz eden Homeros’tur. “İlyada” destanında dramatik öyküsünü anlatır. Tantalos’un kızı Niobe’nin “altı kızı, ergen altı oğlu”nu Apollon’la Artemis oklarıyla öldürür. Ölülerini “Göklü tanrılar” gömer. Kronosoglu (Zeus), “gözyaşı dökmekten yorgun düşen” Niobe’yi Sipylos kayasında, Akhelos Irmağı (Çaybaşı Deresi) kıyısında taşa çevirir. Pausanias şöyle yazmaktadır: “Sipylos Dağı’na gittiğimde Niobe olarak bilinen kayayı gördüm. Yakından bakılınca bu kaya ne bir kadına ne de bir ağlayan figüre benzemektedir, ancak uzaktan bakıldığında bir insan onun eğilmiş başı ile ağlayan bir kadın olduğunu hayal eder. Niobe’nin taş haline gelişinin efsanesi

Doğal Turizm Değerleri

Kaya Kabartması

çok eskidir; Sophokles onu biliyordu.” Antigone kendi trajik sonunu Niobe’ninkine benzetir: “Ben bir zamanlar Frygyalı Tantalos’un kızı Niobe’nin Sipylos Dağı’ndaki hüznü ölümünü duymuştum. Derler ki, kayalar püskürterek Niobe’yi sarmaşık gibi çevrelemiştir ve şimdi o; ölümsüz arkadaşları yağmur ve karla yıpranmaktadır. Onun ıslak kirpiklerinden akan gözyaşları hiç durmaksızın göğsüne damlamakta-

dır. Karabasanlarda ölüm bana aynı biçimde sık sık görünmektedir.”

KAYA KABARTMASI

Manisa - Turgutlu karayolu üzerinde, Manisa kent merkezine yedi kilometre uzaklıkta bulunan Akpınar Mesire yerinde düz kaya üstünde oturur biçimde betimlenen Kybele Kaya Kabartması bulunmaktadır. Kayaya oyulmuş bu figür 8x10 m. yüksekliğindedir. Hava koşullarının etkisiyle bazı kısımları bozulmuşsa da, her iki eli ile göğsünü kavraması, silindirik biçiminde başlık giymesi günümüzde seçilebilmektedir. Kabartmanın sağ tarafında dört Hitit hiyeroglifinin izleri zorlukla görülebilmektedir. M.Ö. 13. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmektedir.

KULA VOLKANLARI VE PERİ BACALARI

Kula ve çevresi, volkanik özellikli jeolojik yapıya sahiptir. Burgaz mevkiinde Gediz Nehri’nin üst kısmında ısı değişiklikleri, yağmur, rüzgar ve erozyon etkisiyle oluşmuş, peri ba-

Niobe Ağlayan Kaya

Spil Dağı Milli Parkı

caları görünümü doğa oluşumları görülür. Gediz Vadisi içinde, pastel tonlarda görkemli bir peyzaj oluşturan peribacalarına Kula - Ankara yolu üzerinde bulunan Gediz Köprüsünden sapılan bir yolla ulaşılır. İlçeye uzaklığı 18 km'dir. Kula yöresinde volkanik etkinlikler dördüncü zamanın başlarına kadar sürmüş ve genç volkanlar oluşmuştur. Sönmüş küçük volkanların bulunduğu bu alanda, çeşitli dönemlerde püskürmeler olmuş ve lav akıntıları çevreye yayılmıştır. Bu özelliğinden tarihte Kula ve çevresine Yanık Ülke (Katakekaumene) denilmiştir. İzmir - Ankara yolu üzerinden de izlenebilen volkanik tepelerin en büyükleri Sandal ve Kara Divlit'tir.

TÜRKİYE'NİN İLK VE TEK JEOPARKI KULA – SALİHLİ UNESCO GLOBAL JEOPARKI

Ege Bölgesi'nde Gediz Grabeninin orta kesimi ile iç batı Anadolu Platolarının batısında yer alan Kula-Salihli jeoparkı, Manisa ilinin Kula ve Salihli ilçelerinin idari sınırlarının bütünü kapsamaktadır. Jeoparkın toplam alanı 2320 km²'dir.

Gerilme tektoniğinin aktif ve etkili olduğu bir bölgede bulunan Kula Jeoparkı ve çevresi jeolojik ve tektonik açıdan oldukça karmaşık, jeomorfolojik açıdan oldukça zengin yapı

gösterir. Jeopark Paleozoik yaşlı metamorfik kayalardan (şist, gnays) prehistorik volkanik püskürmelere dek yer kürenin 200 milyon yıldan uzun geçmişinin delillerini barındırır ve bu yönüyle oldukça zengin bir jeolojik çeşitliliğe (geodiversity) ev sahipliği yapmaktadır.

Türkiye'nin en genç volkanik sahalarından birisi olan Kula-Salihli Jeopark sahası doğal, jeolojik, kültürel ve arkeolojik zenginliğinden ötürü Türkiye'nin jeoturizm açısından en önemli alanı konumundadır. Kula-Salihli Jeoparkı

Kula Jeopark

Kula Jeopark

Jeopark Sahası

parkı (Kula jeoparkı) Türkiye'nin ve Türk Dünyasının UNESCO etiketli ilk ve tek jeoparkıdır.

SPİL DAĞI MİLLİ PARKI

Gediz havzası üzerinde, Bozdağlar'ın Kuzeybatı ucunda ayrı bir kütle oluşturarak doğu-batı doğrultusunda uzanan Spil Dağı (Manisa Dağı), 1513 m. yüksekliği bulan kalker bir kütledir. Jeolojik ve Jeomorfolojik yapıdaki kalker kayalar, kanyon vadiler, dolin gölleri, lapyalar, mağaralar, zengin bitki örtüsü, yaban hayatı ortamı ile mitolojik öykülere konu olan taşınmaz kültür varlıklarını bağrında taşımaktadır. Bu özellikleri göz önüne alınarak "milli park" ilan edildi. Flora bakımından son derece zenginlik gösteren dağda kızılçam, karaçam, saçlı meşe karışık olarak bulunur. Burada alt floranın ağaççıklarından meşe türleri, sürüngen ardıç, laden, funda, defne, mersin göze çarpar.

Spil Dağı 120'yi aşan "endemik" bitki türüyle de eşsiz bir değer taşır. Sayısı 70'i bulan şifalı bitki bulunmak-

Spil Dağı Milli Parkı

tadır. Bunların arasında en ünlüsü kuşkusuz Manisa Lalesi'dir. "Manisa Lalesi, Anemon türlerine (ranunculaceae) verilen genel bir ad. Çok yıllık, parçalı yapraklı, büyük çiçekli ve otsu bitkilerdir". Spil Dağı'nda Kaya Kabartması, Frig özellikleri gösteren Lidya kültürünün kalıntıları olan kaya mezarları, Yarıkkaya'nın yakınında her biri kayaya oyulmuş evler ve bir taht görülmektedir.

MANİSA LALESİ

"Hediye dir çemeni payitahta lâleleri, Acep mi ola bülend itibarı Manisa" Birri Mehmed "Manisa" ile "Lâle" özde ikiz kardeş gibidir. Bu

iki sözcüğün birbiriyle özdeşleşmesi eski Anadolu inancından kaynaklanmaktadır. Mitolojinin yakıcı bir aşkına konu olmuştur. Bu yüzden de hep sevilmiştir. Manisa Lâlesi, "Lale Devri"nden çok önceleri İstanbul'a oradan da Avrupa'ya gitti; "Anemon" adını aldı. Onu bütün dünya tanıdı ve hiç unutulmadı.

DAĞ TURİZMİ

Spil Dağı topografik özellikleriyle dağ ve doğa yürüyüşüne son derece elverişli parkurlara sahiptir. Dağın kuzey yamaçlarında Tantalos Kalesi Pelops Tahtı, Kybele Kaya Kabartması, Frig kaya evleri ve mezarları, Niobe Doğal Anıtı, Manisa Kalesi mitolojik öyküleriyle dikkati çekmektedir. Yarıkkaya adıyla anılan doğal oluşum büyüleyici bir görünüm sunmaktadır. Yukarılarda kanyonlar, mağaralar, yaylalar, seyir yerleri, yılkı atları, ef-sanevi dağın doğal güzelliklerine ayrı

bir renk katmaktadır. Ayrıca il alanındaki Bozdağlar, Yamanlar Dağı, Yunt Dağı, Uysal Dağı, Çal Dağı, Demirci Dağları, dağcılık ve yürüyüş sporlarına kapı aralamaktadır.

KIRSAL TURİZM

Manisa tarih, kültür, doğa, inanç, termal turizm çeşitlerinin yanı sıra günümüzün doğal yaşam ve sağlıklı beslenme trendine bağlı olarak giderek daha fazla ilgi görmeye başlayan kırsal turizm alanları açısından da oldukça zengin bir ildir.

Çevreci yaklaşımı ve yerel halkın durumunu iyileştirmeyi amaçlayan felsefesiyle kırsal bölgelerde tarım dışı bir kalkınma modeli olan kırsal turizm açısından Manisa'da Spil Dağı ve Yunt Dağı çevresindeki köyler, Adala kasabası, Osmanlı, Türkmen, Örselli, Köseler, Tekelioğlu köyleri geniş olanaklar sunuyor

Termal Turizm Değerleri

Manisa; Kurşunlu, Sart, Urganlı, Emir, Saraycık, Hisar, Menteşe Kaplıcaları ve Alaşehir, Salihli, Kula maden suları ile şifalı sular bakımından da zengin bir ilimizdir. Yörede bulunan su kaynakları, yeterli tesisi olsun ya da olmasın, yöre halkı tarafından asırlardır bilinen ve kullanılan kaynaklardır. Bazılarının yakınlarında bulunan hamam kalıntılarından, bunların antik dönemden beri kullanıldığı anlaşılmaktadır.

KULA EMİR KAPLICALARI

Kula ilçesinin doğusunda, Gediz ırmağı'nın yakınında bulunan Şehitlioğlu köyü sınırları içerisindedir. Kula ilçe merkezine 20 km uzaklıktadır. Sularının sıcaklığı 50-59 derece arasında değişmektedir. Romatizma ve cilt hastalıklarına iyi gelmektedir. Az miktarda içildiğinde sindirim sistemi ve karaciğer üzerinde olumlu etki yaptığı bildirilmektedir. Tamamı banyolu olmak üzere 15'i tefrişli,

21'i boş, 36 odalı bir tesisle hizmet sunulmaktadır.

DEMİRCİ HİSAR VE SARAYCIK KAPLICALARI

Demirci ilçe merkezinin güneybatısında, Demirci'ye 4 km. uzaklıktadır. Üç ayrı kaynaktan çıkan kaplıca sularının sıcaklığı 37-48 derece arasındadır. Soda ve mineral bakımından zengin olan kaplıca, suyu, banyo ve içme kürü olarak kullanılmaktadır.

Demirci ilçesinin Borlu bucağına bağlı Saraycık köyü sınırları içerisindedir. Demirci'ye 40 km. uzaklıkta olup Roma Dönemi'nde kullanıldığı belirtilmektedir.

SALİHLİ KURŞUNLU KAPLICALARI

Salihli ilçe merkezinin 5 km. güneybatısında, Allahdiyen köyünün sınırları içerisindedir. Salihli Kurşunlu Kaplıcaları Türkiye'nin önde gelen termal turizm merkezlerinden biridir. Kaplıca sularının sıcaklığı 52 ile

96 derece arasında değişmekte olup kalsiyum, sodyum, bikarbonat ve sülfür bileşimi içermektedir. Romatizma, siyatik, cilt hastalıkları, solunum yolu hastalıkları ve kadın hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır.

TURGUTLU URGANLI KAPLICALARI

Turgutlu ilçe merkezine 17 km. uzaklıkta Cambazlı köyü civarındadır. Urganlı Kaplıcaları'nın sularından hem kaplıca hem de içmece olarak yararlanılmaktadır. Kaplıca sularının sıcaklığı 50 ile 78 derece arasında değişmektedir. Romatizma, egzama, siyatik, hemoroit, kireçlenme, cilt ve kadın hastalıklarında, içmece olarak mide, bağırsak ve böbrek rahatsızlıklarında yararlanılmaktadır.

SOMA MENTEŞE KAPLICALARI

Soma ilçesine bağlı Menteşe köyü yakınında olup ilçe merkezine 30 km. uzaklıktadır. Sodyum, kalsiyum içeren bikarbonatlı sülfatlı sularının sıcaklığı 85 dereceye ulaşmaktadır. Romatizma, siyatik, nevralsi ve kadın hastalıklarına iyi gelmektedir.

Osmanlı dönemi Manisa'sı dokumacılık, halıcılık, boyacılık, dericilik, ağaç oymacılığı gibi el sanatları alanında oldukça gelişkindi. Manisa'da üretilen "Manisa Boğası" "Manisa Alacası", "kızılı Manisa kuşağı" İstanbul piyasasında aranan ürünler arasındaydı. 16. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun donanması için gerekli olan yelken bezinin bir kısmı Manisa'da dokunup İstanbul'a gönderilmekteydi. Kula ve Gördes, Batı Anadolu'nun önde gelen halıcılık merkezlerindendi. Gördes düğümü (çift düğüm) denilen ilme tipe halı dokuma tekniğinin adı halıcılık literatürüne girmiştir. Yörenin zarif ve görkemli seccadele-ri, Avrupa müze ve koleksiyonlarını süslemekteydi. Manisa'da ekonomik gelişmeye koşut olarak kimi özgün el sanatları zamanla ortadan kalktı.

Ancak günümüzde Yuntadağı köylerinde Gördes, Kula, Demirci, Sarıgöl, Selendi ilçe ve köylerinde geleneksel halı ve kilim dokumacılığı sürdürülmektedir.

EL DOKUMACILIĞI

Osmanlı topraklarında pamuklu dokumacılık oldukça yaygındı. Pamuk üretimi yapılan şehir ve kasabalarda pamuklu dokumacılık ileri düzeydedi. 16. yüzyılda Manisa cüllahları / çulhaları; pamuk ipliğini işleyerek boğası, astarlık, alaca, tülbent, bez, makrama,

El Sanatları

beledi yastık, peştamal, gömleklilik dokuyordular. "Manisa alacası" döneminin en gözde ürünüydü. Tanınmışlık bakımından, Beyşehir, Tire ve Mısır alacalarının önünde gelmekteydi. Bergama bölgesi de pamuklu dokuma ve satış merkezleri arasındaydı. Tarhalı'da (Soma yakınında) eğriken iplik, Bergama'daki zanaatkarlar tarafından dokunmaktaydı. Cüllahlar işledikleri bez ve boğasıları belli en ve boyda yapmaya mecburdu, fakat ortak bir uzunluk ölçüsü yoktu.

GÜVEÇ YAPIMI

Anadolu'da Kalkolitik Çağ'ın sonlarına kadar seramik kaplar kadınlar tarafından elde üretilmekteydi. Bu çağın sonlarında "Çömlekçi Çarkı" bulunduktan sonra seramik sanatı gelişmiş ve çömlekçilik daha çok erkeklerin uğraşısı olmuştur. Günümüzde güveç ve benzeri toprak yemek kapları yapımı, eski geleneğin devamı olarak sürdürülmektedir. Salihli ilçesi Gökeyüp kasabasında kadınlar, güveç adıyla tanınan yemek pişirme kaplarının üretimini gerçekleştirmektedir.

Alaşehir Kapama

Kula Şekerli Pide

Akhisar Köftesi

Salihli Odun Köftesi

Manisa Kebabı

Manisa Mutfağı

Yörenin bitki ve ürün çeşitliliği beslenmede de belirgin bir zenginlik yaratmıştır. Tahıl, sebze ve meyveler, çeşitli bitkiler beslenmenin temelini oluşturmaktadır. Bunun yanında et, süt, yumurta ana besin kaynakları arasında yer alır. Ayrıca, göl ve deniz ürünleri de yöre mutfağına girmektedir. Doğal bitkiler ve zeytinyağlılar beslenmede ön sırayı alır. Buna karşın yörenin

ünü en yaygın yemekleri; “Manisa Kebabı”, “Salihli Odun Köftesi”, “Akhisar Köftesi”dir. Salihli Odun Köftesi coğrafi işaret alınmak suretiyle tescillenmiş ve Manisa için bir ilki başlatmıştır.

Üzümünden çeşitli biçimde yararlanılmaktadır. Pekmez, şıra, günbalı, tava balı, ekşi bulama, şerbet, hoşaf bağ kültürünün ürünleri arasında

dır. Sebze – meyve kurutma, erişte, salça, reçel, tarhana yapımı, kırsal kesimde çok yaygındır. Yörede özel günlerde (düğün yemeği, mevlit yemeği, kına gecesi yemeği, çeyiz yemeği, hidrellez yemeği) genellikle hemen herkesçe bilinen yemekler yapılır. Sofra, eskiden sofra bezinin üzerine ksnak denilen altlık üzerine sini konularak kurulurken, günümüzde bunun yerini masa almıştır.

Manisa Tarımsal Potansiyeli İle Sadece Ülkemizin Değil Dünyanın Beslenmesine de Önemli Katkıları Sunuyor

Tarımsal üretim kaynakları, gelişmiş sanayisi, bereketli toprakları, yüksek üretim gücü ve çeşitliliği ile Manisa ülkemizin önder şehirlerinden bir tanesidir. Manisa ekonomisinde tarım, oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Manisa tarımı modern tarım teknolojileri, bilinçli yatırımlar ve doğru uygulamalar ile her geçen gün çok daha iyi noktalara emin adımlarla ilerlemektedir. Bitkisel üretim ve hayvancılık yönünden üst sıralarda yer alan Manisa'da toplam 5.140.691 dekar alanda tarımsal üretim gerçekleştirilmektedir. Manisa sofralık çekirdeksiz üzüm ve toplam üzüm üretiminde ülke genelinde birinci sıradaki yerini korurken, yağlık zeytin üretim miktarında, sofralık zeytinde, etlik tavuk varlığı ve hindi varlığında da ülkemizde birinci sırada yer almaktadır. Yumurta tavuğu varlığında

Manisa Tarım ve Hayvancılık

ve salçalık domates üretiminde ikinci sırada; tütün, kekik, turşuluk hıyar, salçalık biber üretiminde ise üçüncü sıradaki yerini muhafaza etmektedir.

Manisa İhracatıyla Göz Dolduran Bir Tarım Şehri

Ülkemizin geleneksel ihracat ürünlerinden biri olan çekirdeksiz kuru üzüm ihracatının tamamına yakını Manisa'dan gerçekleşmektedir. 2020 yılında sofralık üzümde ihracat miktarımız 150 bin ton olup 110 milyon dolar gelir elde edilmiştir. Çekirdeksiz kuru üzüm ihracat miktarımız ise 247 bin ton olup, yaklaşık 500 milyon dolar gelirimiz söz konusu olmuştur. 2020 yılı içerisinde toplam 545.814 ton tarım ürünü ihracatı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca yumurta ve kanatlı eti ve ürünler, süt ürünleri gibi alanlarda ihracat gerçekleştirilmiştir. Manisa'da 833 bin dekar alanda bağcılık yapılmaktadır. %95 oranında sultaniye üzüm yetiştirilmektedir. Türki-

ye'de kiraz üretim alanı anlamında ikinci, rekoltede ise dördüncü sıradadır. Kuzey Yarım Küre'nin açık alanda yetişen ilk kirazı da Manisa'nın Şehzadeler İlçesinde hasat edilmektedir. Ve burada yetişen kirazlar dünyanın dört bir yanına ihraç edilmektedir.

Manisa Alternatif Enerji Kaynakları İle Adından Söz Ettiren Bir İl Durumundadır

Manisa'da jeotermal kaynağın yoğun olduğu Alaşehir ilçesinde Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurularak Teknolojik Sera varlığının artırılması bölge için önemli projelerdendir. Aynı zamanda Salihli ve Turgutlu'da da bu kapsamda fizibilite çalışmaları devam etmektedir. Yine Soma ilçesinde termik santralden elde edilecek sıcak suyun teknolojik seracılıkta kullanılması için fizibilite çalışması tamamlanmıştır.

Manisa Sanayi

Manisa, gelişmiş lojistik altyapısı ile avantajlı bir konuma sahip ve sanayileşme düzeyi yüksek bir ildir. Ekonomik aktivite, istihdam, rekabetçi ve yenilikçi kapasite açısından üst sıralarda bulunan Manisa, ülkemizin önde gelen illeri arasında yer almaktadır. Manisa, üretim odaklı yatırımlarıyla öne çıkmakta, üretimde yüksek katma değerli yaklaşımını korumaktadır. Sanayi alanında büyük işletmelere ev sahipliği yapan Manisa, dünya piyasalarında rekabet gücüne sahip Türkiye'deki önemli bölgelerden birisidir. Bu özellikleriyle Manisa, 2004-2005 yıllarında Financial Times tarafından "Dünya'nın En Uygun Yatırım Kenti"; Çinli yatırımcılar tarafından "Dünya'da Yatırım Yapılacak En İyi Sanayi Bölgesi"; 2005-2006 yıllarında Financial Times tarafından "Avrupa'nın En İyi ve En Uygun Yatırım Kenti"; Güney Avrupa'da "Geleceğin Kenti" kategorisinde 2'nci ve Türkiye'de Geleceğin Kenti kategorisinde 1'inci seçilmiştir. Manisa'da sanayi sicil belgesi alan tesis sayısı 2020 verilerine göre 3 bin 61'dir. 2020 yılı sonu itibarıyla Manisa ilinde 33 tane AR-GE merkezi bulunmaktadır. İstanbul Sanayi Odası (İSO) tarafından açıklanan 2020 yılı Türkiye'nin ilk 500 sanayi kuruluşu arasında Manisa'dan 19 firma yer almıştır. Yine 2020 yılı verilerine göre Manisa'da 10 milyon dolar üzerinde ihracat yapan sanayi kuruluşu sayısı 23'dür. Manisa'da aktif 6 adet OSB, işlemleri tamamlanmış ancak henüz faaliyete geçmemiş 2 adet OSB ve müracaat aşamasında bulunan 2 adet OSB mevcuttur. 2019 yılı itibarıyla Manisa'da kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH) 8 bin 711 dolar olup, il bu rakam ile ülke genelinde 17'nci sırada yer almaktadır. Ülke ortalamasının 9 bin 213 dolar olduğu düşünüldüğünde Manisa'nın bu değer ile ülke ortalamasına çok yakın olduğu görülmektedir. Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM)'nin yayınlamış olduğu istatistiklere göre, ilimizin ihracatı yaklaşık 4,2 milyar dolardır ve ülke sıralamasında 8'incidir. Bu rakamlarda, ilimizdeki gelişmiş sanayinin ve verimli topraklarımızın sonucu olan yüksek tarımsal üretimin önemli rolü bulunmak-

tadır. İlimizde ihracat, orta-yüksek ve orta-düşük sektörlerde yoğunlaşmaktadır. İthalatın teknoloji düzeyine bakıldığında ise yüksek ve orta-yüksek teknolojide bir yoğunlaşmanın olduğu görülmektedir. İthalattaki yüksek teknolojiye olan bağımlılık, ilimizdeki beyaz eşya, televizyon gibi alanlarda kullanılan ve yüksek teknoloji gerektiren ara mallara olan ihtiyacı ile ilgilidir.

Manisa'da öne çıkan sektörler; elektronik, savunma yan sanayi, otomotiv yan sanayi, makine ve kalıpcılık sanayi, yaş ve kuru meyve ve sebze sanayi, kimya sanayi, plastik ve kauçuk sanayi, seracılıktır. Savunma yan sanayi: Manisa'nın yüksek teknoloji sektörlerindeki istihdam payı yüzde 7,35, orta yüksek teknoloji sektörlerindeki istihdam payı ise yüzde 28,42'dir. Manisa, teknoloji düzeyi yüksek sektörlerde sağladığı istihdam ile Türkiye'de öne çıkan iller arasında yer almaktadır. Sahip olduğu orta-yüksek teknolojideki gücün etkisiyle ülkemizde alternatif sektörlerle sıçrama potansiyeli bulunan ilk 10 ilden birisi olduğu tespit edilen Manisa için "savunma yan sanayi" alternatif sektör olarak ortaya çıkmıştır. Otomotiv yan sanayi: Manisa'da otomotiv yan sanayisinde çalışan yaklaşık 100 firma, OPEL, VW, FORD, GM gibi pek çok üreticiye parça sağlamaktadır. Sektörün sağladığı yaklaşık istihdam 25 binin üzerinde olup sektörün sağladığı dolaylı istihdam 50 binin üzerindedir. İlimiz genelinde 80'in üzerinde otomotiv ve otomotiv yan sanayi üretim tesisi mevcuttur. 33 AR-GE merkezinden 4 tanesi otomotiv ana ve yan sanayi üzerine çalışmalarını sürdürmektedir. 2020 yılı TİM verilerine göre, otomotiv endüstrisi ilin yaklaşık 4,2 milyar dolarlık ihracatındaki yüzde 10,88'lik payı ile Manisa'nın ihracat sıralamasında 3'üncü sektör konumundadır. Makine ve kalıpcılık sanayi: Manisa genelinde makine ve kalıp sanayi olgun sektörler arasında yer almaktadır. Manisa'da ki pek çok firma makine ve kalıp sanayinde Türkiye'nin ve dünyanın önde gelen firmaları ile çalışmaktadır. Elektronik: 2020 yılı TİM verilerine göre, ilimizin yaklaşık 4,2 milyar dolarlık ihracatında elektrik, elektronik ve hizmet sektörü yüzde 49 oran ile ilk sırada yer almaktadır.